

W.A. Knoops, **Gouda 1787. Radicalisering, revolutie, restauratie** (Dissertatie Vrije Universiteit Amsterdam 2011; Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 2011, 622 p. + dvd, ISBN 978 90 6707 644 9).

In deze Amsterdamse dissertatie richt de auteur zich op de politieke gebeurtenissen van het bewogen jaar 1787 in de stad Gouda, één van de stemhebbende steden van Holland en als zodanig een stad van enig gewicht. De strijd tussen patriotten en oranjegezinden wordt in vijf bedrijven weergegeven. Deel 1 behandelt de periode 1780-1786 met een algemene schets van de Goudse bestuurlijke en maatschappelijke situatie en de eerste fase van de patriottentijd. We zien de schermutselingen in de vroedschap tussen de burgemeesters en de niet-consularen (zij die nog geen burgemeester zijn geweest, ook wel juniores genoemd), alsmede de oprichting van de Patriottische Sociëteit en het vrijkorps. Met behulp van de prosopografische methode wordt van de leden van sociëteit en vrijkorps een collectieve biografie opgesteld. Zo krijgt de lezer een fraai beeld van de maatschappelijke, godsdienstige, culturele en economische achtergronden van de leden, maar het blijft bij de prosopografische methode altijd de vraag in hoeverre daaruit al te resolute conclusies over hun politieke motieven kunnen worden getrokken.

Deel 2 geeft uitgebreide informatie over de politieke pers (couranten, tijdschriften, pamfletten en schrijvers) met veel aandacht voor de Goudse patriottenvoorman mr. Cornelis Johan de Lange, vrijheer van Wijngaarden en Ruigbroek, die ook verder in het boek veelvuldig voorkomt.

Deel 3 behandelt de radicalisering in de maanden januari-juni 1787 met onder meer de organisatie van de tegenstanders van de patriotten, de oranjegezinden verzameld in de Oranjesociëteit, waarvan de leden ook prosopografisch worden onderzocht. De gebeurtenissen lopen uit op de befaamde aanhouding van prinses Wilhelmina op haar tocht naar Den Haag in Goejanverwellesluis door leden van het Goudse vrijkorps.

Deel 4 laat de revolutie en restauratie in Gouda zien in de maanden juni-oktober 1787. De patriotten willen door een coup de vroedschap naar hun hand zetten. De Oranjesociëteit zet de tegenaanval in en door de inval van de Pruisen worden de patriotten schaakmat gezet.

Deel 5 schetst tot 1790 de trieste afloop van de gebeurtenissen. Er is sprake van een gewelddadige afrekening en een door de Oranjesociëteit georganiseerde plundering van de patriotse eigendommen. De auteur schat de aangebrachte schade op circa

300.000 gulden. Verder ontbrandt er een hevig politiek gevecht tussen de Oranjesociëteit, die naar een contrarevolutie streeft, en de vroedschap die een restauratie wel voldoende vindt, en die met behulp van het leger de overwinning behaalt. De auteur maakt nogal een punt van het verschil tussen contrarevolutie en restauratie, maar gezien de feiten waar het om gaat lijkt dit toch meer op een kwestie van definitie. Ook komen de belevenissen van de naar elders gevluchte patriotten aan de orde. De auteur schat hun aantal op 350 tot 400 personen, waarvan circa 70 naar Frankrijk vluchtten. Een groot aantal is echter voor 1795 al vrij snel naar Gouda teruggekeerd.

Bij het boek is een dvd gevoegd met een uitgebreide bronnenpublicatie van 1575 bladzijden over het tijdvak 1780-1789. Het gaat om bronnen in het algemeen en Goudse bronnen in het bijzonder als resoluties van de vroedschap en krijgsraad, brieven, dagboeken, rekestes en kadasterkaarten (1828-1831).

De auteur geeft van dit alles een nauwgezet verslag, vaak van dag tot dag. Hij heeft daarbij ook veel aandacht geschonken aan niet-Goudse bronnen waarin gegevens over Gouda voorkomen. Hierdoor heeft zijn boek aan waarde gewonnen ten opzichte van vroegere schrijvers over Gouda die zich veelal tot de Goudse bronnen hebben beperkt. Het geheel is fraai geïllustreerd met historische afbeeldingen en eigenhandige foto's van de tegenwoordige situatie.

Het boek heeft echter één groot gebrek: het is te wijldlopig en bevat te veel herhalingen en te veel verwijzingen naar later en eerder. Hier is de hand gemist van een strenge eindredacteur die met een fijne pen door de tekst is gelopen. Was dit wel het geval geweest dan zou het boek aanmerkelijk aan kracht en precisie hebben gewonnen. Daarnaast heeft de auteur nogal wat pretenties die hij niet waar kan maken. Enige voorbeelden ter illustratie. Deel 2 over de politieke pers telt 59 bladzijden, maar verreweg het grootste deel van de tekst gaat over niet-Goudse drukwerken en schrijvers. Over Goejanverwellesluis wil de schrijver een stofkam halen door de mythes die rond dit incident zijn ontstaan (11) en het spinrag van de populair-orangistische geschiedschrijving van de negentiende eeuw wegvegen. Volgens hem een heel karwei omdat zelfs in vrij recente boeken het plakkerige goedje nog aanwezig is (de uitdrukkingen zijn van de auteur, 465). Volgt het gewone verhaal met de bekende feiten in 47 bladzijden; boeiend om te lezen, maar bepaald te veel van het goede in het kader van dit boek. Zo zijn er meer voorbeelden te geven.

Verder gaat de schrijver opvallend vaak in discussie met de historicus C.H.E. de Wit. Daar is niets mis mee, maar de discussie doet nogal gedateerd aan, alsof het debat over de opvattingen van De Wit zich sindsdien niet verder heeft ontwikkeld.

Kortom, dit is een boek dat bij het lezen gemengde gevoelens heeft opgeroepen.

Henk Boels, Ten Boer